

1

Голові спеціалізованої вченої ради Д 26.007.01
Національної академії внутрішніх справ
доктору юридичних наук,
професору, академіку НАПрН України
Костицькому М. В.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Тімуш Ірини Сергіївни на дисертацію Павлишина Олега Володимировича «Семіотика права як методологічна парадигма новітнього філософсько-правового дискурсу, подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 26.007.01 Національної академії внутрішніх справ на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 «Філософія права» (081 – Право)

Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Становлення семіотики права (від грец. *σημειωτικός* — такий, що має ознаки), як науки, яка досліджує способи передачі інформації, властивості знаків та знакових систем в людському суспільстві, пов'язане з працями визначних філософів і юристів минулого, які здійснювали філософський (логічний) аналіз мови юриспруденції, дослідженнями в галузі герменевтики права, розробками комунікативних теорій права та низкою сучасних юридико-лінгвістичних досліджень. Сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що семіотика права здобула світове визнання – щорічно у різних країнах проводяться «круглі столи», з 1987 року видається Міжнародний журнал із семіотики права, існують інші форми координації роботи дослідників у цій галузі. Разом із тим, як слушно зауважує здобувач, праць, які б визначали відповідну традицію на пострадянському просторі не досить багато, тоді як і семіотичні дослідження, і правова наука, і юридична практика у країнах колишнього соціалістичного табору мають власну специфіку у порівнянні із західними. Конститутивні проблеми семіотики права як галузі знань також потребують розробки та обґрунтування.

ВРСДЗ НАВС	
Вх. №	147
14	01 20 19 р.
кількість аркушів:	
осн. док.	8 додаток —

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, сформульованих у дисертації***

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

- професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;

- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних (список використаної літератури дорівнює 925 одиницям);

- відповідності предметної спрямованості дисертаційного дослідження паспорту наукової спеціальності спеціальністю 12.00.12 «Філософія права» (081 – Право):

- зв'язком роботи з науковими програмами, планами, темами. Зокрема, науково-дослідна робота, результатом якої є надана дисертація, виконувалася відповідно до законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок, Основних наукових напрямів і найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, Програми інформатизації НАН України, а також Положення про організацію проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України та в НАВС, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності ОВС України на період 2015-2019 років, інших загальнодержавних, відомчих планів і програм розвитку вищої освіти та науки, річних планів науково-дослідних і дослідно-

конструкторських робіт МВС України, Національної академії внутрішніх справ та кафедри філософії права та юридичної логіки;

– достатньою географією та великою кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях, у тому числі й міжнародних.

Публікації

Основний зміст та висновки дисертаційного дослідження висвітлено у двадцяти дев'яти статтях у наукових фахових виданнях, двадцяти п'яти публікаціях у збірниках матеріалів конференцій, а також у двох колективних монографіях.

Особистий внесок здобувача

Основні положення та результати дисертаційного дослідження здобуті автором самостійно.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Основна частина дисертації складається зі вступу, п'яти розділів та висновків. Повний обсяг дисертації становить 411 сторінок. Перелік використаних джерел містить 925 найменувань.

Структура дисертації логічно побудована і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, що висуваються до такого роду наукових робіт. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Наукова новизна дослідження та отриманих результатів

Наукова новизна дослідження та отриманих результатів полягає у тому, що робота є одним із перших в Україні семіотико-правових досліджень загалом і першим комплексним дисертаційним дослідженням семіотики

права як парадигми, яка визначає зміст і спрямованість новітнього філософсько-правового дискурсу, дозволяє розглядати правову реальність як знакову систему та встановити основні напрямки вдосконалення правової діяльності на сучасному етапі розвитку юриспруденції. У роботі запропоновано способи розв'язання та варіанти вирішення низки проблем і дискусійних питань теоретичного, методологічного, законодавчого, правозастосовного, правоохоронного, організаційного характеру, які до цього залишалися неврегульованими і суперечливими.

У дисертаційному дослідженні викладено низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, які мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано, що семіотика права є теорією, в якій право розглядається як засіб зберігання, обробки та передавання семіотичної інформації в суспільстві, галуззю міждисциплінарних досліджень права як знакової системи, специфічною знаковою організацією правової дійсності, а також методологічною парадигмою новітнього філософсько-правового дискурсу, який тяжіє до інтегративного праворозуміння;

- розкрито структуру семіотики права та виділено в її складі правовий синтаксис, правову семантику та правову прагматику, визначено її основні функції (світоглядну, методологічну, символічно-відображальну, праксеологічну, прогностичну) та окреслено систему міждисциплінарних зв'язків семіотики права як галузі знань;

- визначено, що єдність структурно-функціональної організації всіх форм суспільної свідомості (права, політики, моралі, релігії) є вихідним методологічним принципом семіотики права;

- в контексті семіотико-правового підходу схарактеризовано знаково-символічні особливості організації основних рівнів правової реальності (ідеї права, закону та правового життя) та правової системи (правової культури, правосвідомості, правореалізації, зокрема, правозастосовної діяльності);

– обґрунтовано праксеологічний характер семіотико-правових досліджень та продемонстровано їх координацію запитами правової праксеології на прикладі проблеми оптимізації правової діяльності.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у різних сферах, зокрема:

1) у науково-дослідній роботі – сформульовані та викладені положення, узагальнення, висновки і рекомендації є основою для подальших наукових розробок у галузі методології правознавства та можуть збагатити її новими дослідницькими підходами, мають загальнотеоретичне значення для розвитку сучасної філософії права та юридичних дисциплін, а також становлення семіотики права як самостійної науки;

2) у правотворчості – висновки та пропозиції, які сформульовані у дисертації, можуть бути використані при розробці нормативно-правових актів, формулюванні засад правової політики та реформування правової системи нашої держави;

3) у правозастосуванні – результати дисертаційного дослідження можуть сприяти оптимізації правозастосовної діяльності органів внутрішніх справ та інших суб'єктів застосування норм права;

4) у правоохоронній діяльності – визначення знакової структури та виявлення семіотичних закономірностей функціонування правової реальності сприяє адекватному формулюванню принципів діяльності поліції,

5) у навчально-методичній роботі – викладені в дисертації положення використовуються при підготовці навчальних та навчально-методичних посібників з філософії права.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

При змістовному аналізі представленої роботи звертає на себе увагу той факт, що автор проаналізував значну кількість літературних джерел

вітчизняної та зарубіжної літератури з названої проблеми. Це дозволило дисертанту представити методологічно правильно оформлений огляд літератури, який містить заключне резюме, що відповідає меті та задачам наукового дослідження.

Автор проводить чітке наукове обґрунтування необхідності використання у ході семіотичних досліджень правових процесів і явищ як спеціальної, так і загальнонаукової методології, без якої будь-які конкретні результати не можуть бути включені в загальну систему правового знання. У той же час, - як слушно зауважує автор, - самий по собі семіотичний підхід до вивчення правових явищ є зразком метаправової методології, яка належить до філософсько-правового рівня. Пізнання права на цьому рівні здійснюється шляхом залучення філософських методів, які відображають найвищий рівень абстракції серед методології правознавства.

Методи дослідження, які використав автор, є достатньо сучасними і повністю відповідають основним вимогам до наукових робіт.

Загалом дисертаційне дослідження здійснено на високому науково-теоретичному рівні. Заключний розділ проведених досліджень написано в класичному стилі з використанням останніх даних вітчизняної та зарубіжної літератури. Представлені в даному розділі матеріали мають безсумнівний теоретичний та практичний інтерес.

Висновки є чіткими та лаконічними і можуть бути використані і в правотворчій та правозастосовчій діяльності.

Проте, оскільки деякі його положення є дискусійними, що пов'язано з означенням дисертантом власної позиції окремих досліджуваних проблем, варто зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики.

- автор недостатню увагу приділив чіткому окресленню понятійного апарата дослідження, що, на мій погляд, ускладнює сприйняття поданого матеріалу, особливо в контексті використання цієї наукової праці як джерела

інформації у навчально-освітньому процесі за дисципліною «Філософія права»;

- не зайве було б доповнити текст схематичними зображеннями, які більш наглядно розкривали б зміст та сутність досліджених понять та явищ. Наприклад, цей прийом можна було б застосувати при визначенні семіотичного ряду знакових характеристик і структурних елементів відповідної знакової конструкції: 1) гуманізм; 2) справедливість; 3) законність; 4) обґрунтованість; 5) доцільність; 6) ясність; 7) точність; 8) системність; 9) передбачуваність;

- не зовсім вдалим, на мій погляд, є визначення принципу верховенства права, як «панування у суспільному житті правових принципів справедливості і гуманізму, захисту прав і свобод людини, його честі і гідності, реальне забезпечення місця людини як вищої соціальної цінності». Сутність принципу «верховенства права» (англ. *rule of law*) полягає у визнанні того, що перед законом усі особи є рівними, а жодна людина (правитель, посадові особи, громадяни) не є вище закону. Стосовно названих автором правових принципів, то вони визначають зміст і спрямованість діяльності держави (див. Конституцію України ст. 3);

- дискусійним вбачається також віднесення права до «непересічних загальнолюдських цінностей» без конкретизації типу праворозуміння. Зокрема, в юридичному позитивізмі право – це система регулювання суспільних відносин, якій притаманні нормативність, формальна визначеність в офіційних джерелах і забезпеченість можливістю державного примусу. Тому право прийнято розглядати як спосіб реалізації суспільного договору, закріпленому у конституційній формі, що є відображенням державного устрою, який в свою чергу не обов'язково може ґрунтуватися на визнанні та дотриманні загальнолюдських цінностей (німецьке право часів Третього рейху, радянське право тощо). Відтак тип праворозуміння, відповідно до якого автор вживає ті чи інші поняття, потребує конкретизації в тексті роботи.

Водночас слід зазначити, що висловлені зауваження і побажання є суб'єктивною думкою офіційного опонента та суттєво не впливають на зміст, якість і загальне позитивне враження та позитивну оцінку виконаного Павлишиним О. В. дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам, які пред'являються до наукового ступеня доктора юридичних наук

Дисертація Павлишина Олега Володимировича «Семіотика права як методологічна парадигма новітнього філософсько-правового дискурсу», подана до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 26.007.01 Національної академії внутрішніх справ на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, є завершеною науково-дослідною роботою, яка містить нове вирішення важливої наукової задачі сучасної філософії права.

Дисертація за своєю актуальністю, науковою новизною, практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю основних положень та висновків повністю відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами та доповненнями) щодо докторських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права.

Офіційний опонент:

професор кафедри цивільного права та процесу

Національного авіаційного університету

доктор юридичних наук, професор

Тімуш І.С.

